

N:o 261.

Af herr **N. Persson** i Malmö m. fl. i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

I Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:o 92 angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem, anför chefen för jordbruksdepartementet följande:

»I fråga om bildande af egna hem genom upplåtelse från kronans mark har kommittén, som icke ansett någon ändring i de uti nådiga brefvet den 25 september 1896 meddelade bestämmelser angående lägenhetens upplåtande från kronans jordbruksdomäner erforderlig, däremot framhållit, att det i många fall inträffade, att staten vid inköp af skogsegendomar komme i besittning af odlad eller odlingsbar mark, som icke med fördel kunde för sig utarrenderas, och att kommittén därför ansåge önskligt, att det toges under öfvervägande, om och i hvilken mån upplåtelse af sådan mark till arbetarehem borde äga rum. Vidare har kommittén, under uttalande, att kommittén ansåge billighet och följdriktighet fordra, att såsom en allmän grundsats fastsloges, att en arbetare skulle kunna lika fullständigt komma i åtnjutande af de i den af kommittén föreslagna lagen om egnahemslån upptagna förmåner, när han köpte sin lägenhet af kronan, som när han förvärfvade den genom köp af en enskild person, påpekat, hurusom vid vissa upplåtelse af lägenheter från kronans mark, nämligen vid en del järnvägsstationer äfvensom vid grufplatser i Norrbottens län, såsom villkor föreskrifvits, bland annat, att köpebref å lägenheten icke meddelades förr, än lägenheten blifvit bebyggd. De skäl, som föranledt detta inskränkande villkor,

har kommittén ansett icke föreligga beträffande arbetare, som funnits böra erhålla statslån, hvarför kommittén ock uttalat lämpligheten däraf, att vid framtida beslut om dylika upplåtelser iakttoges, att från bestämmelsen om visst uppskof med köpebrefs utfärdande stadgades undantag för det fall, att köparen vore en arbetare, som sökte statslån för eget hems förvärfvande.

Hvad angår kommitténs förslag om upplåtelser af odlad och odlingsbar mark från skogsegendomar, som för kronans räkning inköpas, tillåter jag mig erinra, att 1902 års Riksdag, i anledning af därom utaf Kungl. Maj:t gjord framställning, medgifvit, att beträffande till inköpt skogsegendom hörande område, som utan olägenhet för skogsskötseln ansåges kunna afyttras och uppenbarligen vore eller vid arrendeuppskattning funnes vara sådant, att för detsamma icke kunde påräknas högre arrende än 600 kronor, det finge bero af Kungl. Maj:t att efter omständigheterna i hvarje fall förordna, huruvida egendomen eller området borde för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försälas, samt att, där Kungl. Maj:t funne försäljning af område från inköpt skogsegendom böra äga rum, det finge på Kungl. Maj:t ankomma att för hvarje fall bestämma, huruvida nådiga brefvet den 29 maj 1874, angående försäljning af vissa hemman och lägenheter, eller nådiga brefvet den 25 september 1896, angående bestämmelser att tjäna till efterrättelse i fråga om lägenheters upplåtande från kronans jordbruksdomäner, skulle i afseende å sättet och villkoren för försäljningen tillämpas.

Genom det af Riksdagen sålunda lämnade medgifvandet torde syftet med kommitténs uttalande i förevarande afseende, såvidt detsamma kan antagas hafva gällt meddelande af allmänna bestämmelser i fråga om lägenheters upplåtande från inköpta skogsegendomar, få anses behörigen tillgodosedt. Hvad vidare angår villkoren för framtida upplåtelser från kronans mark invid järnvägsstationer, gruffält och andra dylika platser, torde dessa framgent såsom hittills blifva föremål för pröfning i hvarje särskildt fall; och lär Kungl. Maj:t därvid icke underlåta att tillse, i hvad mån meddelade bestämmelser om egnahemslån af statsmedel kunna finnas böra verka lindring i det af kommittén angifna afseende för innehafvare af sådant lån.»

Den af Kungl. Maj:t den 10 juli 1899 tillsatta egnahemskommittén betecknar som »eget hem» endast »eget hus på fri och egen grund» och tillägger: »Staten synes nämligen icke böra vidtaga åtgärder i syfte att understödja arbetarne i deras sträfvande efter egna

hem, med mindre än att de sålunda bildade hemmen förvärfvas under äganderätt, som omfattar såväl själfva jordområdet som åbyggnaderna.

Denna uppfattning stöder kommittén dels därå, att man allenast då kan hos arbetaren påräkna det intresse för det egna hemmets ändamålsenliga ordnande, vidmakthållande och förkofran, som gör honom förtjänt af understöd, dels därå, att endast i sådant fall nödig säkerhet lämpligen kan beredas för de medel, som staten skulle till honom för ändamålet utlåna.»

Beträffande kommitténs yttrande, att de sålunda bildade egna hemmen alltid böra förvärfvas under äganderätt, »som omfatta såväl själfva jordområdet som åbyggnaderna», och »att man allenast då kan hos arbetaren påräkna det intresse för det egna hemmets ändamålsenliga ordnande, vidmakthållande och förkofran, som gör honom förtjänt af understöd», förmena vi, att detta intresse äfven utan förvärf af äganderätten till själfva jordområdet helt visst skulle göra sig gällande, om det nämligen funnes dels säkerhet för arbetaren att få kvarstanna å det egna hemmet och dels visshet om att den afgäld, som däråf årligen skall utgå, stannade vid vissa förut bestämda rimliga gränser. Som det nu är, har den, som bryter mark å ofri grund för ett eget hem, den risken, att han, när aftalstiden utlöper, får betala en betydligt förhöjd afgäld, att jorden lämnas till någon annan eller att jordägaren intager den sålunda uppbrutna och odlade jorden i sitt eget bruk. Arbetaren har under sådana förhållanden icke stor fördel af att arbeta å ett sådant eget hem, då han endast har ringa utsikt att få behålla sitt hem till döddagar och endast i få fall därmed vinner något för familjen vid sitt frånfalle. Härtill kommer ytterligare, att, enligt nu gällande lag, in-teckning i hus å ofri grund icke kan meddelas och följaktligen icke heller kan användas som säkerhet för lån, hvilket gör det svårt eller omöjligt för en arbetare att under sådana förhållanden erhålla lån för anskaffandet af sådant eget hem.

Detta är nog hufvudorsakerna till att arbetarne hittills icke visat sig ha intresse af sådana egna hem å ofri grund.

Hvad åter beträffar yttrandet, att endast genom äganderätt, som omfattar såväl jordområdet som åbyggnaderna »nödig säkerhet kan beredas för lån, som staten skulle till honom för ändamålet utlämna», så kan i anledning därå icke annat än framhållas behovet af att snart erhålla den äfven vid förra riksdagen påyrkade lagstiftningen om möjlighet att vinna in-teckning i byggnad uppförd å annans mark. Men till dess sådan lagstiftning kommit till stånd, anse vi att de bestämmelser och villkor, som i öfrigt föreslagits för erhållandet af egnahems-

lån, böra jämte en skuldförbindelse vara garanti nog för dessa låns infriande, särskildt som lånesumman, där äganderätt till jorden icke förvärfvas, ej behöfver vara så stor, som annars skulle vara nödigt.

Vi förmena därför, att åstadkommandet af egna hem på hvad som nu är *statens jord* ingalunda bör tillgå så, som kommittén eusamt förutsatt med den starka begränsning kommittén gifvit åt begreppet egna hem. Vi finna det naturligt, att staten uppträder som långifvare åt sådana personer, som vilja skaffa sig egna hem genom inköp af jord från enskilda ägare. Men det är efter vår åsikt olämpligt, att staten helt afhänder sig sin jord för att skapa egna hem, när de fördelar, som genom ett sådant afhändande skulle vinnas, likaväl kunna uppnås och komma vidare kretsar till godo genom att upplåta statens jord enbart med brukningsrätt.

Ur statens egen synpunkt skulle enligt vår uppfattning det vara en stor fördel, att egna hem bildades, där endast brukanderätten öfverlåtes åt arbetare för lifstid mot en förut bestämd låg årlig afgäld eller ränta och med viss arfsrätt för hans efterkommande.

Härigenom vunne man, att staten sluppe förmedla lån för inköp af sin egen mark, att arbetaren icke behöfde så stort kapital för att kunna förvärfva ett eget hem, att staten fortfarande vore ägare af jorden och kunde på så sätt erhålla någon del af det mervärde, som ofta uppstått utan vederbörande jordbrukares åtgörande eller är någon produkt af hans arbete, samt att staten kunde påräkna en viss årlig inkomst af sina egendomar, som säkerligen kan antagas blifva betydligt högre än räntan på ett genom försäljning uppkommande kapital.

Ett annat icke mindre betydelsefullt villkor för att egnahemsidén skall vinna anslutning och framgång bland arbetarne synes oss ligga däri, att dessa egna hem med brukanderätt af statens jord skola lättare kunna öfvertagas af barnen till en arbetare, som förvärfvat sig ett dylikt eget hem. Man kan med stor sannolikhet antaga, det en arbetare i den förmögenhetsställning, att han varit berättigad erhålla egnahemslån, visserligen betalt sitt egna hem under en normal lifstidslängd, men vid sitt frånfalle icke lämnar efter sig något nämnvärdt kapital därutöfver. Finnes då änka och flera barn, är det sannolikt, att intet af barnen kan öfvertaga faderns egna hem och därvid utbetala änkans och de andra barnens arfslotter. Antager man att det gäller en jordbruksfastighet, där jorden värderas till 3,000 och åbyggnaderna till 1,000 kronor, eller af tillsammans 4,000 kronors värde, samt att den afidne efterlämnar änka och 4 barn, tillkommer änkan 2,000 kronor och hvarterdera barnet 500 kronor i arfslott. Det af barnen, som i sådant

fall skall öfvertaga det egna hemmet, måste utfästa sig att utbetala 3,500 kronor. Någon säkerhet att erhålla ett nytt egnahemslån finnes icke. Möjligen fyller han ej alla de kraf, som här för ställas på honom, och detta särskildt från förmögenhetssynpunkt. Det finnes då icke möjlighet för något af barnen att öfvertaga fädernehemmet, utan detta måste säljas till oskylda. Med sådana utsikter för framtiden kan man befara, att intresset för egnahemsidén försvagas, att skötseln af de egna hemmen icke blifver sådan, som önskvärdt är, eller att de egna hem, som staten måhända säljer billigt och på fördelaktiga villkor, blifva föremål för spekulation redan efter det de innehafts endast under en generation.

Öfverlåtes däremot statens jord till egna hem med endast brukanderätt, finnes det utsikt för att något af barnen skall kunna utan större ekonomisk risk öfvertaga sitt fädernehem och till sina medarfvingar utbetala lösesumma för därå varande byggnader. Därigenom vinnes, utom förutnämnda fördelar, att barn, som vistats uti eller i närheten af hemmet, göra allt som är möjligt för hemmets bestånd och skötsel, ty de veta, att det lättare kan blifva deras eget en gång och att arbetet följaktligen är till egen fördel.

Det synes oss som dessa för såväl enskilda arbetare som ock därmed för samhället stora fördelar skulle kunna uppnås utan någon som helst extra uppoffring från statens sida, därigenom att af statens jord därför lämpliga delar öfverlåtas med brukanderätt till egna hem på öfvertagarens lifstid mot viss förut bestämd som skälig ansedd låg afgäld eller ränta, hvilken bestämmes af domänstyrelsen eller annan myndighet, som därtill af Kungl. Maj:t erhållit uppdrag, samt med arfsrätt för öfvertagares arfvingar till såväl åbyggnader som brukanderätten.

Skulle arfvinge icke finnas villig öfvertaga sådant eget hem, skall den, som genom laga köp förvärfvar sig äganderätt till åbyggnaderna, åtnjuta rätt att öfvertaga lägenheten.

Gifvetvis bör det vara öfvertagaren tillåtet att på annan öfverlåta och försälja sin brukanderätt på samma villkor beträffande möjligen inestående egnahemslån, som stadgas för öfriga egna hem.

Det belopp, som i den kungl. propositionen begäres för användning till egnahemslån, synes oss vara så lågt, att den anordning för åstadkommande af egna hem på statens jord, som genom här angifna tillvägagångssätt kan uppstå, synnerligt väl behöfves för att bereda ett något större antal arbetare tillfälle att erhålla egnahemslån. Vi anse de omständigheter, som här anförts, vara af den art, att det bör om-

sorgsfullt pröfvas, huruvida icke ett sådant förfaringssätt, som det af oss här föreslagna, kan och bör användas för att egnahemsrörelsen skall kunna utvecklas så kraftigt som möjligt till verkligt gagn för land och folk.

Med stöd af hvad sålunda anförts, tillåta vi oss hemställa,

att Riksdagen, därest Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:o 92 eljest i hufvudsak vinner Riksdagens befall, måtte

dels besluta ändring i de af Kungl. Maj:t föreslagna lånevillkoren i syfte:

att låneunderstöd, där det gäller egna hem å *staten tillhörig mark*, företrädesvis må utlämnas för bildande af egna hem med endast brukanderätt till jorden,

att sådan brukningsrätt i öfrigt må icke blott gälla för brukarens lifstid, utan äfven gå i arf samt kunna öfverlätas eller annorledes disponeras såsom vanlig egendom,

att för brukningsrätten af staten årligen upptages en förutbestämd skälig ansedd låg afgäld eller ränta, som dock må kunna revideras hvart fyrationde år eller efter annan lämplig grund, samt

att såsom säkerhet för erhållande af lån i dylikt fall ej må fordras annat än brukarens skuldförbindelse jämte den förskrifning af brukningsrätten och uppförda byggnader, som möjligen kan anordnas;

dels ock göra de framställningar och antaga de öfriga ändringar i de förslagna lånevillkoren, som till äfventyrs erfordras för vinnandet af förenämnda ändamål.

Stockholm den 13 april 1904.

Nils Persson.

Hjalmar Branting.

F. W. Thorsson.

W. Larsson.

I motionens syfte instämma:

A. Thylander.

L. Gust. Broomé.

Johan Forssell.